

želio bi, da svaki štioć svaku reč razumi, ali je zaudo moja želja, gdje mi je rečnik, da čitatelj svaku reč moga narječja nadje ako ju nerazumi. Kod mene kaže *maškari grabonos**, ali ko to izvan maloga dēa Hērvtah razumie? Budimo dakle draga gospodo i nila bratjo jedan s drugim pritrpljivi, dokle srečno vreme dođje, da se naši najrudrii ljudi iz svih strah i kraljevinah skupe, i našem knjižestvu tvrde emelje postave.

(Dalje će slēditi.)

Zagrebačko kazalište.

Veoma zanimivo i izvanredno predstavljanje u našem jeziku biae 7. t. m. Taj večer predstavljase: »Stēpkō Šubića« igrokaz u dva čina polag Kotzebue-a od Ivana Kukuljevića, i »Raztrešeni« vesela gra u 1 činu polag Kotzebue-a iz nēmačkoga preradjena. Sve u imenovanih igrokazih nalazeće se mužke osobe predstavljene biau po gospodi (p. n.) diletantih, koji vidivši s jedne strane, da ravnitelju našega kazališta u pērkos svim njegovim nastojanjem još nije za rukom poći moglo, da toliko našem jeziku vēstih predstavljaoćah pribavi, da bi mogao još za sada na veću nasladu našega domorodnoga občinstva i poveće komade u našem jeziku predstavljati, s druge strane pako, da naše občinstvo po lētu tako slabo kazalište poseća, ako se štogod posve izvanredna nepredstavljaja, da u pērkos znatnoj podpori, koju svaki mēsec teatralni ravnitelj na podporu narodnoga teatralnoga društva od nēkih velikodušnih domorodacah prima, i ovo malo osobah, što mu za rukom pođje za tu svērhu pribaviti, od običnoga polazēnja uzdržati nemože: odvažise se veselērdno, da preuzmu zorenaznačene zadaće i tako naše jedva pronicuće kazalište podupru i po mogućnosti k duhovnoj zabavi svoje domorodne bratje i k slavi rođa svoga štogod prinesu. Sve te svērhe podpunoma dokučiše vrēdna ta gospoda. Rodoljubje, koje ih je potaknulo rečenu žērtvu domorodstvu prijeti, potaknu i naše rodoljubivo občinstvo, da mnogobrojno to predstavljanje pošēti, što mu tim više na slavu služi, što u pērkos znatno podignutoj ulaznoj cēni to učini; valjanost očeno predstavljenih komadah zabavi i razveseli sakupljene domorođce na izvanredan način a lēpe duhovne sposobnosti, koje predstavljaoći tom prigodom pokazase, i vatreno rodoljubje, koje ih na tu žērtvu potaknu, služi za cēlo na slavu onoga naroda, kojemu pripadlēže. Svaki, ko je imao priliku viditi, kako po drugih stranah nespretno diletanti obično igraju, morao se je uprav čuditi prikladnosti, kojom su naši zemljaci svoje zadaće izveli. Tu se nije samo na izust

*) *Grabonos* se zove, jer se u pokladah u nēkih pokrajinah naše domovine mladići s granami od grabra — Carpanus — običavaju kititi, a obraz s čadjom mazati: ovi grabonosi našega slavjanskoga naroda jesu ono isto što je kod Nēmaćah *Buschmann*, jer se i nēmački kmeti gdēgdē s jelovimi granami u pokladah kite i od kuće do kuće, kao i kod Slavjanah hode.

recitiralo, već je svaki težio, da značaj osobe, koje je predstavljao, točno izriše i svoja kretanja i govor uvēk duševnom položaju, koji je imao izraziti, shodno prilagodi, što malone i svim, koji su glavne osobe predstavljali, za čudo dobro za rukom pođje. Mi nēćemo tim da rečemo, da su igrali uprav kao uvēžbani predstavljaoci, jer to bi značilo grēšiti proti umētnosti, a i uvrēdilo bi krotkoću gospode diletantah, koja svakog izobraženoga čovēka naznačuje. Dok kretanja onu ugladjenost i ravnomērnost, a govor onu silu i ono potanko bojadisanje zadobije, koje estetički izobraženi svēt od ljudi posvetivših se umētnosti traži, treba mnogo godina neumornoga vēžbanja, nu bez laskanja i preterivanja reći možemo, da malone svikolici naši dobrovoljci pokazase, da imaju neobične sposobnosti za ovu tešku umētnost, i da smo se opet s radostju njihovim lēpim i duha punim predstavljanjem osvēdočili, da je Hērvtat svemu prikladan i sve steći može ako samo hoće. Osobito dopadoše se predstavljajalac Stēpkō Šubića, majora Buničića i Dragutina, nu i ostala gospoda navlastito glavne osobe predstavljajuća a posebno onaj gospodin, koji je izveo tako vēsto malu zadaću razbojnika Branislava. Uzhićena množina pleškala je neprestano i za svakim činom svekolike predstavljaoće obćim radostnim klicanjem na pozorište višeputah pozvala, da za njihovo žērtvovanje i lēpo nastojanje obēu primu zahvalu. I mi im ovdē očito zahvaljujemo na nasladi, koju nam pribaviše, i molimo ih da nas skoro opet na slični način razvesele, i u buduće neuztegnu pomoć našem još u povojih nalazećem se narodnom kazalištu. — Ženske osobe predstavljale su naše veoma cēnjene umētnice gospodične Veselova i Millerova, pēra kraljicu u »Stēpkō Šubiću,« a druga Milicu u »Raztrešenih«. Gospodična Veselova igrala je velikim dostojanstvom, nu znala je i čut nesretne matere i supruge tolikom sērdanošću izraziti, da je gledaoće duboko ganula — gdićna Millerova pako kretala se je i govorila nježno i umljivo. Obodve dopadoše se veoma i njihova nastojanja biau pleskanjem višeputah naknadjena. — G. Rosen-schön zasluđuje osobitu pohvalu, što je gledalište svečano razsvētilo i kazalište na neobični način ukra-sio i tim opet pokazao, na koliko naše domorodno občinstvo cēni i poštuje. — U ponedēljak 14. t. m. predstaviti će se po drugi put po gospodi (p. n.) diletantih isti komadi, i ufati se je, da će naše rodoljubivo stanovništvo opet mnogobrojno u kazalište doći i tako svētu pokazati, da rado i krēpko svaki domorodni zaved podupire, što će mu za cēlo na slavu služiti. Ulazna cēna biti će navadna za da mogu i pomanje mogućni dionici biti toga narodnoga veselja. Od novacah, koji će se ovom prigodom sakupiti polovica odlučena je na podporu sadašnjega privremenoga narodnoga kazališta a polovica opet na umnoženje državnoga teatralnoga fonda. — Konačno molimo gg. (p. n.) diletante i ostalih naših posestrimih gradovah, da bi i oni svake godine po koje predstavljanje na podporu našega narodnoga kazališta dati izvolili, jer očevidno je, da ga sami Zagrebci dulje vremena uzdržati nisu kadri, a velika bi nam bila šteta i sramota da propadne.

Urednik i izdavatelj Dor. Ljudevit Gaj.

Tiskom kralj. povl. narodne tiskarnice Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

HORVATSKA, SLAVONSKA I DALMATINSKA.

Broj 25.

U Subotu 19. Lipnja 1847.

Tečaj XIII.

Obērni se ah obērni!

Svētla obraza nepocērni,
Neizgubi glas pošteni.

Ivan Gundulić.

SONETI.

Od Drag. Galca.

(Nadalje).

Netemeljita zavist.

»Ti si srētan kō što mnogi nije« —
Reče meni priatelj u šali —
»Što su tebi dobri Bozi dali,
Da tvē čuti njezna pēsan krije;«
»Tvoje pēsni i tvā draga štije,
Pak š njih uči štono te pečali,
Š njih vēk vidi, kō ju dragi hvali
I kō za njom tvoje sērce bije.«

Nasmijav se, pomislih u sebi:
Ti si srētan, mili-pobratime,
Kome nije pēsamah ni trēbi. —

»Da, má draga moje pēsme štije,
Al' te molim, deder uvēri me,
Da l' i hoće da ih razumije?»

Sudbina.

Neće golub nikad sēst na granu,
Gdē ga hotiē kobac da zadavi;

Neide jelen više k onoj travi,
Gdēno jednom puška na njeg planu;

Tamo ovca neće tražit hranu,
Gdē joj milo jaganjče zaglavi;
Niti dēte neće da se bavi
S oniem nožem, koi mu zadā ranu;

A ja ranjen strēlom s oka tvoga
Tužim jošte u njem moju sreću,
Nit nemogu da ga se odrečem;

Veće letjem krilim duha moga
Oko tebe, kō leptir uz sveću,
Dok se veće i veće opečem. —

Lēpomudrost.

(Nadalje.)

Leže preda mnom do 50 knjigah i do 3—400 komadah naših novinah od kojih porad pretērpljene bolesti, mnogih nisam štio, i uzeti ću što mi u ruku padne, pak ću moje slabo mnēnje izreći; prosim da

Popa Dukljanina kraljestvo Slavenah.

(Nadalje.)

V.

Vladin 4. Dalmacie kralj; Bulgari osvoje Macedoniu i Morovlahe pobiede.

Primi kraljestvo sin mu Vladin (Bladinus) ¹⁹⁾ i podje putem svoga oca i držaše kraljestvo otacah svojih s mirom; i rodi sina, koga Ratomirom nazove, koji je iz dietinstva još počeo biti vrlo tvrda sërca i oholan. Za kraljavanja Vladinova izidje neizbrojna množina naroda sa velike rieke Volge ²⁰⁾, odkuda i ime uzmu, jer od rieke Volge zovu se Vulgari i do današnjega dana. Ovi sa ženami i sinovi i kcermi i sa svim novcem i imanjem vrlo velikim dodju u Siloduksiu ²¹⁾ pokrajinu. Vodja im je bio nieki po imenu Kris, koga su svojim jezikom Kaganom zvali, što u našem jeziku znači Car ²²⁾, pod kojim je bilo VIII. knezovah, ²³⁾ koji upravljahu i sudiahu narodu, buduć ga je vrlo mnogo bilo. Dakle udarivši na Siloduksiu, osvoje ju. Odtuda zauzmu oružjem svu Macedoniu a poslie toga svu pokrajinu Latinah, koji su se u ono vrijeme Romani zvali. sada pako Morovlahi, to jest cerni Latini ²⁴⁾ zovu se.

VI.

Slaveni i Bugari učine mir i sajedine se: za Vladinom dodje Ratimir kralj. V. dalm. neprijatelj kërstjanah.

Car se šnjima mnogo borio siedeć na prestolu svome, ali ih nikada nemogaše nadvladati, zato pošlje i načini šnjimi mir i tako ih odпусти, tako isto i kralj Vladin videć da imaju sijaset naroda učini mir ²⁵⁾ i počmu se oba naroda izmedju sebe vrlo ljubiti, to jest Goti, kao i Slaveni i Bulgari a najvećma, što su oba naroda bila nekërstena i što im je svim jedan jezik bio: poslie toga Bugari sa svih stranah sigurni, naprave

¹⁹⁾ U Papal. kron. Bladin.²⁰⁾ U Papal. kron. Velia.²¹⁾ U Papal. kron. Seno buja, kraljstvo, i malo dalje Sleduzia.²²⁾ U Papal. kron. koga zovihu njih jezikom Caro, što jest našim cesar.²³⁾ U Papal. kron. devet dužev.²⁴⁾ U Papal. kron. Cerni latini.²⁵⁾ U Papal. kron. kaže se, da im je Vladin dohodak davao, kako cesar biše učinio i utakmiše se stati pod harač.²⁶⁾ U Papal. kron. U hlapstvo obrati.

sebi siedišta i sela i smieste se u zemlji da žive, koju biahu osvojili i ostanu tud i do današnjega dana. Medjutim umre Vladin i miesto njega stane kraljevati sin mu Ratimir, koji je od dietinstva mierzio na kërstjane i sada stane preko miere goniti ih, hoteć ih sbrisati sa zemlje i ime im utèrti u svojoj kraljevini i mnoge im gradove i miesta poruši a druge u robstvo ²⁶⁾ baci, ali ih sačuva.

VII.

Četiri bezimena kralja kërstjane u Dalmaciji gone.

Kërstjani videć se u velikoj nevolji i progonstvu, skupe se i počmu na vrhovih gorah i tvèrdih miestih gradiće i kuće, kako mogoše spraviti, da se tako spase iz rukuh njihih, dok ih bog sam neoprosti. Poslie smèrti Ratimirove od njegove kèrvi ²⁷⁾ vladahu četiri kralja, ali nè u jedno vrijeme, nego jedan za drugim, svaki u svoje doba; za kojih su kërstjani sve jednako gonjeni bivali. I buduć da su bili neprijatelji gonitelji kërstjanah, dugo bi nam bilo pripoviedati njihova zla diela i život, buduć nam se hiti na bolja i veselia. Nu u njine dane mnogi kërstjani iz zagorskih i primorskih predielah, nehoteći se okaljati njimim skvernim ponašanjem, svaki dan bieghahu i sa svih stranah skapčahu se s onima, koji u bèrdih i tvèrdih miestih življahu voleć š njimi tèrpiti gonitbu i sirotinju, a sačuvati dušu svoju, nego za vrijeme sa pogani blagovati a u njihovih ... izgubiti dušu.

VIII.

Zvanimir 10. dalmat. kralj; Konstantin Filosof propovieda Slavenom kërstjanstvo.

Poslie smèrti pako ona četiri zla kralja rodi se iz njinog roda ²⁸⁾ nieki Zvanimir, koji kad kraljestvo primi, prestane kërstjane goniti. U vrijeme ovoga kralja cvietao se kao ruža od grada Tesalonika nieki filosof, po imenu Konstantin, sin niekoga Leona patricia, muž u svemu svet i u svetom pismu od dietinstva duboko naučen. Ovaj sveti muž, od svetoga duha opomenut, izidje iz svoga grada Tesalonike i dodje u

²⁷⁾ Ovdie odstupa Papal. kron. od Dukljana. Tamo se veli: „I umri Ratimir, neostavi sina; na njegovu mistu stavi se jedan od njegovah kolina, i on umarši ne biše veće kralji togaj kolina, ki oba nemilostivo kërstjane progonjahu. I ovih svih jedan za drugim druga dva kraljevaše i ne mnogo ih živise.“²⁸⁾ U Papal. kron. osta sin jednoga, ki bi napoko njih, komu biše ime Satimir.

pokrajinu Cezareu ²⁹⁾ i tamo sa više filosofah prepiruć se više danah, nadmudri sve i svojom naukom i propoviedanjem obrati cielu pokrajinu Cezareu na vieru Isusa Kërsta i svi budu këršteni u ime oca i sina i svetoga duha. Zalim obrati ciao narod bugarski ³⁰⁾ i ravno svi budu këršteni u vieru svetoga trojstva.

Jedan događaj u Cernojgori.

(Nadalje.)

Cerne stiene nadvišavale su svu tu okrestnost, izdavajući žalostivo pozorje, no visoka ravnica predstavljala je prekrasan izgled u daljinu, s jedne strane preko sinjeg mora, a s druge strane preko Albanije i skadarskog jezera. „Vidiš li kuću moju!“ reče Cernogorac pun radosti. „To mi je najmilije miesto na svijetu! tu je moj zavičaj, liepšeg vilajeta nema na zemlji!“ Poslednje rieči priznaše Robert onda tek, kada je kuću izbliže posmotrio, i na prekrasan izgled u daljinu obzir uzeo. Sad je smotrio, da gole stiene vitinice rastenja pokriva, kao da ih je trudoljubiva ruka naredjala. Podobno rastenje širilo se i na sievernoj strani kolibe preko zida, a prema jugu svodnjavao je raskošni čokot sviello lištje svoje svrhu tèrskovog krova. Na maslinu stojaše ženskinja jedna naslonjena, koja je nepomično na jezero gledala. Haljine njene lepèršahu se od zapadnog vietra Strani usmotri je, i uzme je na oko, no tek što se je tutanj jašecih konjah o kamene gore razbijao, al' ženskinja opazi jašioce, i utèrči u kolibu, jasno kličući.

Za kratko vrijeme izidje baka jedna u bielom, dugačkom ruhu, koje krajeve bojadisane rese porubljavahu. Pregača njena bijaše od vune i izšarana, gornja čast ruha zlatom i svilom bogato izvezena, a zubun bieo. Na širokom pojasu, sètmom podtkanom, i kamenjem ukrašenom, nalazahu se šareni ukrasi od šava, a na glavi nosaše ona povezaču jednu, koje sva četir kraja izvezena bijahu. Ona je nosila opanke, kao i njen suprug Kosa njena bila je još cerna kao gak, lice njeno bijaše od sunca izgoricelo, ali je izražavalo ozbiljnost, i dostojanstvo, a oči bile su još pune žive vatre.

Za njom podjoše dve mlade dievojke, od kojih smo jednu već napomenuli, da je bila na maslinu naslonjena. Njihovo ruho bilo je nalik materinom, ali bo-

²⁹⁾ U Papal. kron. u Kazariku.³⁰⁾ U Papal. kron. svu Buga

gatije ukrašeno, imavši djerdan na vratu i velike mindjuše ili rečine. Starija ženskinja imaše fes, na kom je novac nanizan bio. Novčani lanac jedan predstavljao je sunce, mesec i zvezde, upleton buduć u kosu, od koje su dve pletenice niz tielo visile. Mladja ženskinja nosila je prosto samo fes jedan. Sve tri ženskinje imahu nož koričnjak o pojasu, koji je na srednom lancu visio. Približivši se jašiocima, skèrste ruke one, i stanu sa pognutom glavom, dok jašioći s konja nesidjoše. Baka otvori im vrata od kuće, i stane pred njih sa oboim ženskinjama u predjašnjem poklonitelnom položaju.

Počem je starani u kuću ušao, metne Cernogorac po istočnom običaju ruku na sèrce, pa onda na čelo, i pozdravi, na nebo pogledavši, tim načinom gosta svoga, kao da htiede reći: „Sve što ćeš ovde u kući primiti, polazi od sèrca, i rado se daje za volju božju.“

U kući bilo je samo kamenje miesto stolicah, ali prijatnost gazde pretvori ih, tako reći u meke jastuke. Preko od Roberta zauzme gazda miesto, pruži mu čibuk jedan i kafu, te se upuste u razgovor kao kakvi stari prijatelji. Kuća je bila od prilike osam stopah visoka, iznoseći gotovo sto četverokutnih stopah. Po sredi stojaše ognjište, oko kojega bijaše tesano kamenje miesto stola i stolicah ponameštano. Sav namieštaj sastojavao se iz nekoliko sandukah za haljine, oružje i alat, nekoliko slikah, i prekrasnog turskog oružja, koje su od nasliednog dušmana svoga, od Turakah oteli, i koje se od unuka unuku kao zalag pobiede predaje.

Gazdarica žurila se s kcerima njenima, da pripravi užinu. Buduć da se već smèrklo bilo, upali ona lučku, i iznese na tèrpeznjak suvog i kuvanog mesa ovčjeg, kukuruzovnice i tvèrdih jajah počem je i susiedo svoje pozvala, da stranom učine čest, te da ručaju s njime inače je običaj da gazda sam za sebe ruča, jer on stoji u kući u većem počitanju, nego li, da bi se ukućanin koji usuditi smeo, da s njim zajedno ruča. Gazda nazdravi sad s kondirom rakije, i pruži ga redom svakom gostu. Svi su ručali iz jedne činije sa velikom pristojnostju. Robert samo imaše viljuške i nož, kog je gazda iza pojasa izvadio bio, i pred njega metnuo. Poslie obieda popiju cernu kafu, a ukućanin okruže stranog, da slušaju govor njegov.

Obe kceri siednu na kamenu klupu prema Roberta s koga osobito starija kći, koje dubokomisleći značaj iz lica čitati se mogao, oka skinula nije, kada je ovaj što govorio. Kad se približi doba za spavanje, reče domaćin: „Budi zadovoljan s konakom kod dobrih ljudih.“